

Ahne ihminen eläimeen

■ TIINA RAEVAARA

Seppo Turunen:
*Lemmikkielämää. Ihmisen
eläinsuhde ja eläinten
hyödyntäminen. Gaudeamus
2011.*

Korkeasaaren eläintarhan entinen johtaja, eläinfyysioogi Seppo Turunen on popularisoinut ihmisen ja luonnon suhdetta varsin onnistuneesti. Esimerkiksi esseekokoelma *Paviaaneja, punaviiniä ja puutarhanhoitoa* (2007) oli Tieto-Finlandia-ehdokkaana ja sisälsi kiehtovia tekstejä ihmisenä olemisen biologisista ulottuvuuksista.

Uusimmassa kirjassaan *Lemmikkielämää* Turunen käsittelee sitä, kuinka ihmisen tapa hankkia erilaisia seuralaiseläimiä – lemmikkejä ja tuotantoeläimiä – vaikuttaa näihin eläimiin itseensä, niiden kantoihin ja muuhun ekosysteemiin. Turunen tarkastelee myös eläintenpidon historiaa, jalostuksen häittävaikutuksia, maailmanlaajuisista eläinkauppaa, jalostuksen vaikutuksia sekä luonnon suojelemisen eri variaatioita.

Kirjan tarkastelukulma on varsin onnistunut – ihminen on läpi historiansa elänyt yhdessä muiden eläinten kanssa ja tämä sidos näky monilla eri elämänalueilla. Ihminen on kesyttänyt seurakseen lukemattomia eläinlajeja, levittänyt niitä uusille mantereille, jossa ne puolestaan ovat hävittäneet luonnonvaraisia eläimiä sukupuuttoon, kerännyt ruoakseen ja huvitukseksi eläimiä ja lopulta hävittänyt kokonaisia lajeja. Olemme jaloitaneet koiramme ja kissamme sairaksi sekä antaneet lemmikkimme sekoittua luonnonvaraisiin kantoihin niin, että niiden geenipooli on uhattuna.

Turusella on työkokemuksensa kautta ollut hyvä näköala eläinten uhanalaisuuden syihin ja esimerkiksi valtoimenaan rehottavaan eksoottisten lemmikkien kauppaan, joka on yksi suurimmista monia eläinkantoja uhkaavista tekijöistä. Eläimiä hankitaan niin harrastajille, perinnelääkitsemisen tarpeisiin kuin koriste-esineiksikin. Yksi ilmiötä purevasti kuvaava esimerkki on uhanalaiseksi luokiteltu amurintiikeri: niitä elää luonnossa noin 3 000 yksilöä ja eläintarhoissa 900 yksilöä. Yksityisomistuksessa, esimerkiksi lemmikkeinä, tiikereitä on arviolta jopa 15 000. Lajia ei siis näytä uhkaavan välitön katoaminen – paitsi luonnollisesta elinympäristöstään.

Raaoissa faktoissa Turusen kirja onkin vahvimmillaan. Ihmisen nurinkurinen vaikutus eläinkantoihin ja luontoon avautuu parhaiten juuri esimerkkien kautta. Kun Myanmarista löydettiin 2000-luvulla uusi seeprakalalaji, yksi ainoa akvaariokauppias ehti viedä sitä maasta muutaman kuukauden aikana 15 000 yksilöä. Jonkin ajan

kuluttua kalaa ei löytöalueelta enää juuri tavattu.

Eläinten hyödyntäminen on myös tehotonta. Esimerkiksi kalastuksen kehojen menetelmien takia noin neljännes saaliista päätyy takaisin meriin – yleensä kuollessa. Äyriäisiä pyydystettäessä saaliiksi päätyy jopa 30 tonnia muita mereneläviä jokaista äyriäistonta kohti. Salakuljetetuista eläimistä taas valtaosa kuolee säilytyksen ja kuljetuksen aikana. Monia lajeja on vaikeaa tai liian kallista saada lisääntymään vankeudessa, siksi niitä haluavien harrastajien eläimet täytyy pyytää aina luonnosta.

Konkreettiset esimerkit ja monipuolinen tarkastelu pitävät tekstin mielenkiintoisena ja sujuvana. Muutaman vanhentuneen tiedon kykenen löytämään: esimerkiksi dingoa ei enää pidetä intialaisesta sudesta kehittyneenä, vaan dna-tutkimusten mukaan se on peräisin ihmisten manterelle noin 6 000 vuotta sitten kuljettamista koirista. Laajan ja tietopainotteisen teoksen arvoa ei pikkuvirhe kuitenkaan vähennä.

Heikoimmillaan ja saarnaavimmillaan *Lemmikkielämää* on siellä, missä kirjoittaja pyrkii selittämään ihmisen halua pitää lemmikkieläimiä tai joissa hän pyrkii puolustamaan ”luontoharrastusta” lemmikkieläinten pidon vaihtoehtona.

Seppo Turusen aiemmista kirjoista, muun muassa jo mainitsemastani *Paviaaneja, punaviiniä ja puutarhanhoitoa* -kirjoituskokoelmasta, on kuultanut lämmin ymmärrys ihmisen tekemisiä ja taipumuksia kohtaan. Lemmikkiviehtymystä Turunen ei aio ymmärtää, hän pitää sitä ilmeisesti vain nykyajan ihmisen itsekkyytenä. Tämä on hyvin historiaton näkökulma, sillä vanhimmat merkit koi-

rasta, ihmisen ensimmäisestä seuralaiseläimestä, ovat peräisin jo yli 30 000 vuoden takaa. Kirjoitustaidon kehityttyä noin 5 000 vuotta sitten ihminen oli jo kuljettanut koiran seurakseen kaikille asutuille mantereille. Eikö näin pitkälle yhdessäololle pitäisi antaa jo kulttuurista arvoa? Eikö taipumus kiintyä eläinseuralaisiin ole mitä ilmeisimmän ihmiselle lajina tyyppillistä?

Turunen tuo itsekin ilmi, että jo antiikin roomalaisilla oli sylkioiria, mutta silti hän korostaa vain metsästystä ja vartiointia koiran ”alkuperäisenä” ja siten hyväksyttävänä käyttötarkoituksena. Koiralla on kuitenkin ollut myös suuri henkinen tai hengellinen merkitys jääkauden lopun metsästyskulttuureissa, mistä merkinä toimivat vaikkapa ihmisten ja koirien yhteiset haudat. ”Kuten tähänkin saakka, ihmiset tarvitsevat eläimiä ennen muuta ravinnoksi ja hyötykäyttöön”, Turunen kirjoittaa. Määrällisesti ajatellen kyllä, mutta miten voisi millään väheksyä sitä roolia, mikä vaikkapa koiralla voi olla yksinäisen ja masentuneen ihmisen seuralaisena, ulkoiluttajana, rakkauden kohteena, rutiinituojana ja elämän merkityksellisyden luojana?

Turunen ei pidä koko lemmikki-käsitteestä. Hän selittää nykyihmisen halua pitää lemmikkejä osoituksena heikentyneestä suhteesta luontoon. ”Kun luonnossa ei ole mitään tuttua, luontoelämyksiä haetaan lemmikeistä”, hän kirjoittaa ja ylistää ajanvietteenä muun muassa kasvien tunnistamista ja lintujen tarkkailua. Ajatukseen on vaikea yhtyä ainakaan noin yksinkertaistettuna. Moni ”todellinen luonnonystävä”, luonnossa vaeltava, eliölajeja tunteva ihminen on

myös koiran- tai kissanomistaja. Toisaalta monet kiinnostuvat luonnosta nimenomaan lemmikkiensä kautta – lapsuuden lemmikkigerbiili on voinut viedä vaikkapa biologin uralle – tai kiinnostus susien suojeluun on herännyt omien koirien kautta.

Turunen pitää lemmikkien haittana myös niiden suurta ekologista jalanjälkeä. Koira ja kissa syövät melkoisen määrän lihaa, ja suuren koiran ekologinen jalanjälki on samankokoinen kuin maastoautolla. Ratkaisuksi hän tarjoaa ennen kaikkea lemmikkien määrän vähentämistä. Lemmit voivat olla myös nykyistä pienikokoisempia ja usean talouden yhteisomistuksessa. Näitä suosituksia kannatan itsekkin. Sekä koirien itsensä että ekologisuuden kannalta paras ratkaisu olisi keskikokoinen, pitkäikäinen koira, joka kuluttaa vähän ja pysyy pitkään terveenä. Kaikkiruokaisen koiran ravintoa voisi varmasti myös valmistaa nykyistä ekologisemmin, ja toisaalta mitä terveempi koira, sitä monipuolisempaa ruokaa sille voi syöttää.

Lemmikeistä luopumisen sijaan korostaisin ihmisten mahdollisuutta tehdä valintoja omassa elämässään. Joku luopuu mieluummin lentomatkoista kuin koiraan, toinen elää jo muutenkin ekologisesti kasvissyöjänä ja julkisten kulkuneuvojen käyttäjänä ja pitääköön siksi mielihyvin kissansa.

Hiilijalanjäljen lisäksi Turunen arvostelee lemmikkejä muun muassa sairauksien levittämisestä ja luonnonvaraisten eläinten tuhoamisesta. Koirien ja kissojen harveneminen näkyisi hänen mukaansa jopa susivihan vähenemisenä, kun lemmikkejä ei enää joutuisi niin

paljon petojen hampaisiin. Itse näkisin ensisijaisena ratkaisuna sen, että lemmikit pidettäisiin kiinni, niin kuin asiaan kuuluu. Se ehkäisi samalla monta puremaa, linnunpesän hävitystä ja jopa lammaslauoman kimppuun hyökkäämistä.

Seppo Turunen moittii rotukoirien jalostamista jo lähtökohtaisesti sairaiksi. Tässä olen täysin samaa mieltä hänen kanssaan. Pyöreäpäiset rodut eivät voi hengittää tai synnyttää kunnolla, jättirodut kärsivät anatomisista ongelmista ja nivelrikosta. Erään rodun edustajista jopa kaksi kolmasosaa sairastaa epilepsiaa. Kaikki ääripään ulkoiset piirteet pitäisi kieltää. Koirakulttuurin pitäisi aktiivisesti pyrkiä pois ulkomuotoa korostavasta näyttelytoiminnasta. Koirien ominaisuuksissa pitäisi korostaa terveyttä, monipuolista ja luonnollista liikuntakykyä sekä lauhkeaa, sopeutuvaa luonnetta. Lemmikkikissojen kohdalla, samoin kuin Turunen, pidän suurena ongelmana kissojen päästämistä vapaaksi luontoon.

Turunen käsittelee ”lemmikkiyttä” turhan homogeenisenä ilmiönä. Koiran ominaisuudet ovat muuttuneet sen eläessä ihmisen kanssa vähintään 15 000 vuotta. Koiran evoluutio on ollut nimenomaan evoluutiota ihmisen kanssa elämiseen. Sen sijaan esimerkiksi Etelä-Amerikasta pyydystetty, terraariossa pidettävä käärme ei ole tällaista koko lajia muokannut evoluutiota käynyt läpi.

Turunen arvostelee kirjasaan melko tuimasti myös nykyistä eläinsuojelukulttuuria. Eläinsuojelijoiden huomio on hänen mielestään liiaksi lemmikkien ja tuotantoeläinten hyvinvoinnissa ja eläinyksilöissä. Turunen näkee ensisijaisena luonnonvaraisten eläin-

kantojen suojelun.

Nykyisen eläinsuojelijan ruumiillistumaksi hän nostaa yhdysvaltalaisen näyttelijän Natalie Portmanin, joka on vaatinut julkisuudessa muun muassa valaiden ja gorillojen suojelua ja on tunnettu kasvissyönnistään. Portmanilla on kuitenkin koira, yorkshire-terrieri, joka monen muun kääpiörodun edustajan lailla on altis lukuisille perinnöllisille sairauksille.

Portmanin koiravalinta kuvaa Seppo Turusen mielestä hyvin nykyisten eläinsuojelijoiden suhtautumista lemmikkieläimiin. Koira on söpö ja ihana, vaikka siihen jalostettu söpöys toisi mukanaan epilepsiaa, kasvuhäiriöitä, sydänvikoja tai autoimmuunitauteja.

Eläinten suojelu voi joka tapauksessa muutenkin huonosti, koska kaupalliset tavoitteet kävelevät usein suojellusten yli, tai suojelijat esimerkiksi vaativat järeäpäisesti täyssuojelua, joka ei välttämättä lainkaan takaa parasta lopputulosta. Keniassa täysi metsästyskielto on johtanut siihen, etteivät paikalliset asukkaat ole kiinnostuneita eläinkantojen tilasta, koska he eivät koe hyötyvänsä eläimistä mitenkään. Siksi savanneja aurataan pelloiksi ja monia eläinlajeja uhkaa sukupuutto.

Lemmikkielämää on varsin faktapitoinen, mutta miellyttävän pohdiskeleva teos, joka sisältää liudan varsin hyviä avauksia. Niiden toivoisi päätyvän yleiseen keskusteluun asti.

Kirjoittaja on kirjailija ja perinnöllisyystieteestä väitellyt filosofian tohtori.